

Aan
de Voorzitter van de
Sociaal-Economische Raad
De heer H.H.F. Wijffels
Bezuidenhoutseweg 60
2594 AW DEN HAAG

Datum	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Bijlage(n)
15 februari 2005		EP/AEP5005891	

Onderwerp
Adviesaanvraag over het sociaal-economisch beleid op middellange termijn

Geachte heer Wijffels,

Hierbij verzoeken wij u, namens het Kabinet, eind 2005 advies uit te brengen over het te voeren sociaal-economisch beleid op middellange termijn en daarbij in te gaan op vraagstukken die met name relevant zijn voor de volgende kabinetsperiode.

De Nederlandse economie herstelt zich momenteel langzaam van een van de zwaarste recessies uit de naoorlogse periode. Bij het verschijnen van uw vorige advies over het sociaal-economisch beleid op de middellange termijn waren de eerste tekenen van deze recessie al zichtbaar. Hoewel het herstel van de wereldeconomie al enige tijd geleden is ingezet, lukt het Nederland nog niet goed hier aansluiting bij te vinden. Dit hangt samen met de opgetreden forse verslechtering en het moeizame herstel van de Nederlandse concurrentiepositie. Voor een krachtiger herstel is verdere loonmatiging een belangrijke voorwaarde.

Onze economie staat ook voor structurele uitdagingen. In het afgelopen decennium is de structurele groei van de werkgelegenheid duidelijk afgenomen en is de arbeidsproductiviteitsgroei duidelijk achtergebleven bij de rest van de Europese Unie. Net als andere Europese landen heeft Nederland zich gecommitteerd aan de implementatie van de Europese Lissabonstrategie. Het Kabinet heeft in de afgelopen jaren hierbij ook thema's ter hand genomen die onderwerp waren van uw vorige advies over het sociaal-economisch beleid op de middellange termijn. Uit de analyse van het rapport *Facing the challenge* van de *High Level Group* onder leiding van oud-premier Kok blijkt dat binnen de Europese Unie de implementatie van de Lissabonstrategie duidelijk verbeterd moet worden. Tegen deze achtergrond is het huidige kabinetsbeleid gericht op een verdere, duurzame versterking van het structurele groeivermogen van de economie. In de notitie

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 30

Doorkiesnummer
070 379 6038

Telefax
070 379 7747

Hoofdkantoor
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 20101
2500 EC 's-Gravenhage

Telefoon (070) 379 89 11
Telefax (070) 347 40 81
Email ezpost@minez.nl
Website www.minez.nl

Behandeld door
F.A. Hoogendijk

Verzoeken bij beantwoording van deze brief ons kenmerk te vermelden

“Kiezen voor groei”¹ heeft het kabinet zijn beleidsagenda voor de versterking van het groeivermogen verder uitgewerkt voor de tweede helft van de kabinetsperiode.

De uitdagingen die vanuit maatschappelijke trends op ons afkomen onderstrepen de noodzaak van voortgaande structurele hervormingen. De verdergaande internationalisering van markten zal de concurrentiedruk vergroten. De grensoverschrijdende stromen op de arbeidsmarkt nemen toe, zowel in omvang als diversiteit. De verdeling van de werkgelegenheid over bedrijfstakken zal sterk verschuiven, met name van de sectoren landbouw en industrie naar de sectoren diensten en zorg. Dit stelt forse eisen aan het aanpassingsvermogen van de economie. Tegelijkertijd neemt het belang van een solide economisch draagvlak toe, omdat de vergrijzing de betaalbaarheid van sociale voorzieningen en de gezondheidszorg onder druk zet. Door technologische ontwikkelingen wordt de beschikbaarheid van kennis voor het onderhoud en de groei van dat draagvlak belangrijker. Individualisering en een stijgende welvaart vragen om een andere rol voor de overheid en een andere verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid, sociale partners, individuele werkgevers en burgers. Tegen deze achtergrond heeft het Kabinet in de notitie “Nieuwe accenten op het terrein van werk en inkomen”² zijn visie op een toekomstbestendige verzorgingsstaat gepresenteerd. Een solide en solidair stelsel vraagt om vergroting van arbeidsparticipatie en productiviteit. Voor duurzaam bevredigende resultaten zijn ook houdbare overheidsfinanciën een vereiste.

Naar aanleiding van het overleg met de sociale partners op 5 november 2004 heeft het kabinet drie thema's benoemd die, mede tegen de achtergrond van de Lissabonstrategie, een belangrijke rol spelen bij het sociaal-economisch beleid op de middellange termijn en waarbij de betrokkenheid van de sociale partners, onder erkenning van hun eigen verantwoordelijkheden, onontbeerlijk is. Deze thema's zijn:

1. Kenniseconomie: investeren in kennis en vaardigheden van mensen als sleutel tot verhoging van productiviteit en participatie.
2. Sociale innovatie: arbeidsproces (scholing, flexibiliteit en werkzekerheid) en sociale zekerheidsarrangementen toerusten voor ontwikkelingen als vergrijzing, toenemende welvaart, heterogeniteit, solidariteit en individualiteit van bevolking en loopbaanpatronen.
3. Verantwoordelijkheden dragen en delen: toekomstgerichte vormgeving van een meer flexibele arbeidsmarkt, arbeidsverhoudingen en institutionele kaders.

Het Kabinet vraagt de Raad deze thema's een centrale plaats te geven in zijn advies.

Investeren in kennis en vaardigheden

De versterking van het innovatievermogen van de Nederlandse economie is een speerpunt van het kabinetsbeleid. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in de oprichting van het Innovatieplatform. De beleidsagenda van het kabinet op het gebied van kennis en innovatie beslaat een groot aantal thema's, zoals bijvoorbeeld het bevorderen van de beschikbaarheid van voldoende hoog opgeleid personeel, het voorkomen van schooluitval, het versterken van de aansluiting tussen onderzoeksinstellingen en

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 29 696, nr. 1

² Tweede Kamer, vergaderjaar 2004-2005, 29 804, nr. 1

bedrijfsleven, het versterken van de onderwijskwaliteit, en het bevorderen van private investeringen in kennis.

Investeringen in kennis en vaardigheden van mensen zijn in het licht van de toenemende concurrentie en technologische ontwikkeling belangrijk voor de groei van de productiviteit en arbeidsparticipatie. Hierbij is het belangrijk dat onderwijs en scholing plaatsvinden gedurende de hele levensloop. Private en publieke partijen moeten hier ieder hun verantwoordelijkheid nemen. Belemmeringen voor de opbouw en het onderhoud van menselijk kapitaal moeten zoveel mogelijk worden weggenomen. Tegen deze achtergrond vraagt het Kabinet aan de Raad een brede visie te geven op de invloed van sociaal-economische instituties (zowel op het terrein van de sociale zekerheid als in de sfeer van fiscaliteit) op investeringen in menselijk kapitaal gedurende de levensloop en op de wijze waarop aanpassingen hierin deze investeringen kunnen bevorderen.

De ontwikkeling van Nederland naar een kennissamenleving betekent ook dat de arbeidsmarktpositie van laagopgeleiden verandert. Ook de arbeidsmigratie kan op de arbeidsmarktpositie van deze groep van invloed zijn. Het Kabinet vraagt de Raad hoe hij – mede tegen deze achtergrond – de gevolgen van de ontwikkeling naar een kenniseconomie inschat voor de onderkant van de arbeidsmarkt op de (middel)lange termijn en of de Raad hierin aanleiding ziet voor aanpassing van het arbeidsmarktbeleid en zo ja, hoe deze aanpassing er dan uit zou moeten zien.

Werken aan sociale innovatie

Voor het bevorderen van de arbeidsproductiviteit en de arbeidsparticipatie is meer nodig dan alleen het investeren in kennis. Breder moet binnen arbeidsorganisaties gestreefd worden naar een klimaat waarin creativiteit en vernieuwing worden gestimuleerd. Gelet op de toegenomen heterogeniteit in de samenleving en de opgetreden individualisering is het daarnaast belangrijk dat arbeidsmarktarrangementen burgers voldoende ruimte en mogelijkheid geven om werken, zorgen en leren naar eigen voorkeur te combineren en af te wisselen. Met het oog op de toegenomen levensverwachting is het ook belangrijk ouderen zo lang mogelijk bij het arbeidsproces te betrekken en belemmeringen om langer door te werken zoveel mogelijk weg te nemen.

Sociale innovatie kan aan dit alles een belangrijke bijdrage leveren. De verantwoordelijkheid voor het tot stand brengen van sociale innovatie ligt in de eerste plaats bij de sociale partners. Zij kunnen afspraken maken over ‘slimmer werken’, innovatiemanagement en employability. Concreet komen hierbij diverse maatregelen in beeld die de arbeidsproductiviteit en arbeidsparticipatie kunnen verhogen, zoals bijvoorbeeld maatregelen op het gebied van scholing, arbeidstijden, levensloopbewust personeelsbeleid en kinderopvang. De overheid heeft een belangrijke verantwoordelijkheid voor het wegnemen van institutionele belemmeringen.

Tegen deze achtergrond vraagt het Kabinet aan de Raad op welke manier sociale partners zelf sociale innovatie kunnen bevorderen, hoe zij langs deze weg creativiteit, vernieuwing, arbeidsproductiviteitsgroei en arbeidsparticipatie kunnen stimuleren en daarbij ook aan te geven op welke manier de overheid hieraan kan bijdragen door belemmeringen weg te nemen. Tevens vraagt het Kabinet de Raad aan te geven hoe men

aankijkt tegen het gemiddelde aantal jaarlijkse arbeidsuren van de Nederlandse werknemer in internationaal perspectief, in hoeverre verschillen tussen Nederland en andere landen verklaard kunnen worden door institutionele factoren en in hoeverre verschillende preferenties een rol spelen. Ook vraagt het Kabinet de Raad zijn visie te geven op de mogelijkheden om institutionele belemmeringen voor een hogere arbeidsparticipatie (uitgedrukt in jaarlijks gewerkte uren) te verminderen.

Gelet op de behoefte aan economisch draagvlak voor toekomstige voorzieningen op het gebied van onder andere zorg en sociale zekerheid en tegen de achtergrond van de toegenomen levensverwachting is het van belang dat ouderen langer betrokken blijven bij het arbeidsproces. Verschillende zaken zijn hierbij van belang. Ten eerste gaat het hierbij om investeringen in menselijk kapitaal en een levensloopbewust personeelsbeleid (zie hierboven). Op dit punt is bij zowel werkgevers als werknemers een verdere mentaliteitsverandering noodzakelijk. In plaats van het afschrijven van het menselijk kapitaal van ouderen zou in het menselijk kapitaal van ouderen geïnvesteerd moeten blijven worden. Het Kabinet vraagt de Raad op welke manier sociale partners kunnen bevorderen dat ouderen langer bij het arbeidsproces betrokken blijven en vraagt de Raad daarbij in het bijzonder in te gaan op de mogelijkheden hiertoe bij personen met slijtende beroepen. Het Kabinet vraagt de Raad ook hoe bevorderd kan worden dat het voor werkgevers aantrekkelijk blijft om in oudere werknemers te investeren en ouderen in dienst te nemen en te houden. Ten tweede is van belang dat de mogelijkheden voor uittrekking uit het arbeidsproces de houdbaarheid van de verzorgingsstaat niet in de weg staan. Het kabinet vraagt de Raad te bezien in hoeverre de gemiddelde uittredeleeftijd van de Nederlandse werknemer nadere aanpassing behoeft, mede in het licht van de vier door het CPB gepresenteerde vergezichten³. Indien aanpassing volgens de Raad inderdaad nodig is, vraagt het Kabinet de Raad op welke manieren de overheid en de sociale partners daaraan – buiten hun reeds bestaande (beleids)inspanningen – een bijdrage kunnen leveren.

Verantwoordelijkheden dragen en delen

De genoemde trends vragen op termijn ook om een andere verantwoordelijkheidsverdeling tussen de overheid, sociale partners en individuele werkgevers en burgers met betrekking tot het terrein van werk en inkomen. De maatschappelijke trends stellen ons voor de uitdaging om binnen het sociale stelsel een verschuiving te bewerkstelligen van ‘baanzekerheid’ naar ‘werkzekerheid’. Een toekomstbestendige inrichting van de sociale zekerheid die hierbij past ondersteunt het activeren van onbenut arbeidspotentieel en accommodeert het investeren in kennis en vaardigheden. Een meer dynamische arbeidsmarkt zorgt hierbij voor een omgeving waarin kennis en vaardigheden optimaal kunnen worden benut en waarin mensen die (tijdelijk) buiten het arbeidsproces staan meer kans op werk hebben.

Het Kabinet vraagt de Raad om een reactie op de contouren die in de notitie “Nieuwe accenten op het terrein van werk en inkomen” geschetst worden. Het Kabinet verzoekt de Raad daarbij in elk geval in te gaan op de mogelijkheid en wenselijkheid om een verschuiving te bewerkstelligen van baanzekerheid naar werkzekerheid en daarbij ook de

³ Centraal Planbureau, *Vier vergezichten op Nederland*, Den Haag: 2004.

circulatiefunctie van de sociale zekerheid, de flexibiliteit van de arbeidsmarkt en een leven lang leren te betrekken. Verder verzoekt het kabinet de Raad in het bijzonder in te gaan op de wenselijkheid om binnen het socialezekerheidsstelsel collectieve arrangementen gedeeltelijk te vervangen door spaar- en/of verzekeringselementen, nader in te gaan op de afweging tussen individuele spaar- en /of verzekeringselementen en spaar- en/of verzekeringselementen die georganiseerd worden door werknemers en werkgevers op CAO-niveau, en aandacht te geven aan de mogelijkheden van een integratie van dergelijke arrangementen met de levensloopregeling.

Maatschappelijke trends geven niet alleen aanleiding om de verantwoordelijkheden met betrekking tot de sociale zekerheid tegen het licht te houden, maar ook op andere terreinen, zoals de totstandkoming van arbeidsvoorwaarden. Het Kabinet verzoekt de Raad in zijn advies in te gaan op de vraag in hoeverre de reeds bestaande loondifferentiatie en decentralisatie van de arbeidsvoorwaardenvorming een extra impuls behoeven en wat dat betekent voor de verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid, sociale partners en individuele werkgevers en werknemers.

Tot slot wil het Kabinet opmerken dat met deze adviesaanvraag vraagstukken aan uw Raad worden voorgelegd die vaak verder reiken dan de middellange termijn en die ook onderling sterk met elkaar verweven zijn. Het Kabinet nodigt uw Raad met het oog hierop uit om – indien van toepassing – ook in te gaan op thema's die in het voorgaande niet expliciet aan de orde zijn geweest, maar die u bij de beantwoording van de vragen in deze adviesaanvraag wel relevant acht.

Hoogachtend,

mr. L.J. Brinkhorst
Minister van Economische Zaken

mr. A.J. de Geus
Minister van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid